

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
z dnia ..... 2015 r.
w sprawie opłat za czynności radców prawnych

Na podstawie art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507 i 1064) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) stawki minimalne za czynności radców prawnych, zwane dalej „stawkami minimalnymi”;
- 2) wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości, zwanych dalej „opłatami”.

Rozdział 2

Stawki minimalne w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych

§ 2. Stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy:

- 1) do 500 zł - 120 zł;
- 2) powyżej 500 zł do 1.500 zł - 360 zł;
- 3) powyżej 1.500 zł do 5.000 zł - 1.200 zł;
- 4) powyżej 5.000 zł do 10.000 zł - 2.400 zł;
- 5) powyżej 10.000 zł do 50.000 zł - 4.800 zł;
- 6) powyżej 50.000 zł do 200.000 zł - 7.200 zł;
- 7) powyżej 200.000 zł - 14.400 zł.

§ 3. W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu upominawczym, elektronicznym postępowaniu upominawczym, postępowaniu nakazowym oraz europejskim postępowaniu

nakazowym stawki minimalne wynoszą 75% stawek obliczonych na podstawie § 2. W przypadku skutecznego wniesienia sprzeciwu lub zarzutów, opłatę ustala się na zasadach ogólnych.

§ 4. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego o:

- 1) rozwód - 720 zł, a jeżeli postępowanie jest połączone z orzekaniem przez sąd o winie rozkładu pożycia - 1.080 zł;
- 2) unieważnienie małżeństwa, stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa - 720 zł;
- 3) przysposobienie - 360 zł;
- 4) pozbawienie, ograniczenie, zawieszenie lub przywrócenie władzy rodzicielskiej oraz odebranie dziecka - 240 zł;
- 5) ustalenie ojcostwa, zaprzeczenie ojcostwa, ustalenie bezskuteczności uznania dziecka oraz rozwiązywanie przysposobienia - 480 zł;
- 6) ubezwłasnowolnienie - 480 zł;
- 7) uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu oraz rozstrzygnięcie co do aktów stanu cywilnego - 360 zł;
- 8) rozstrzygnięcie w istotnych sprawach rodziny lub co do zarządu majątkiem wspólnym - 480 zł;
- 9) ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami - 720 zł;
- 10) podział majątku wspólnego między małżonkami - stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości udziału, a w wypadku zgodnego wniosku małżonków - 50% tej stawki;
- 11) alimenty, nakazanie wypłacenia wynagrodzenia za pracę do rąk drugiego małżonka - 120 zł, z zastrzeżeniem ust. 4.

2. Stawki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, obejmują również wynagrodzenie od roszczeń majątkowych dochodzonych łącznie, z wyjątkiem roszczeń przewidzianych w art. 58 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, od których pobiera się także wynagrodzenie określone w ust. 1.

3. Stawki określone w ust. 1 pkt 5 obejmują w sprawach o ustalenie ojcostwa również roszczenia majątkowe strony powodowej.

4. Opłaty, o których mowa w ust. 1 pkt 11, ustala się od wartości przedmiotu sprawy, jeżeli obowiązek zwrotu kosztów obciąża osobę zobowiązaną do alimentów lub małżonka, którego wynagrodzenie za pracę ma być wypłacone do rąk drugiego współmałżonka.

- 3) z zakresu postępowania nieprocesowego w sprawie niewymienionej odrębnie - 240 zł;
- 4) o uchylenie wyroku sądu polubownego - 2.400 zł;
- 5) z zakresu postępowania układowego lub upadłościowego - 3.600 zł;
- 6) o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego - 480 zł;
- 7) egzekucyjnych przy egzekucji z nieruchomości - 50% stawki obliczonej na podstawie § 2, a przy egzekucji innego rodzaju - 25% tej stawki;
- 8) ze skargi na czynności komornika - 240 zł;
- 9) rejestracji spółki - 2.400 zł, a w przypadku rejestracji spółki, której umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy udostępnionego w systemie teleinformatycznym - 1.200 zł;
- 10) rejestracji spółdzielni - 2.400 zł;
- 11) innych rejestracji - 1.200 zł;
- 12) zmiany w rejestrze - 1.200 zł, a w przypadku zmiany w rejestrze przy wykorzystaniu wzorca uchwały udostępnionego w systemie teleinformatycznym - 600 zł;
- 13) o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności - 120 zł;
- 14) o zwolnienie spod zajęcia rzeczy i praw zabezpieczonych w postępowaniu karnym u osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu - 120 zł;
- 15) o zwrot korzyści uzyskanych kosztem Skarbu Państwa - 120 zł;
- 16) o ustalenie autorstwa projektu wynalazczego - 960 zł;
- 17) o ustalenie prawa do patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji - 1.200 zł;
- 18) o naruszenie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji - 1.680 zł;
- 19) o stwierdzenie prawa korzystania z wynalazku, wzoru użytkowego lub wzoru przemysłowego albo prawa używania znaku towarowego lub oznaczenia geograficznego bądź utraty prawa używania oznaczenia geograficznego - 1.440 zł;
- 20) o przeniesienie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji - 1.680 zł;
- 21) o uchylenie uchwały wspólników bądź akcjonariuszy i o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników bądź akcjonariuszy - 1.080 zł;
- 22) o wyłączenie wspólnika - 1.080 zł;
- 23) o rozwiązanie spółki kapitałowej - 1.080 zł;
- 24) o przyznanie prawa pomocy w postępowaniu prowadzonym w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej - 300 zł;
- 25) o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania - 240 zł.

§ 5. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu własności, innych praw rzeczowych i prawa o księgach wieczystych:

- 1) o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości - 50% stawki obliczonej na podstawie § 2;
- 2) o rozgraniczenie - 720 zł;
- 3) dotyczących służebności - 480 zł;
- 4) o naruszenie posiadania - 320 zł;
- 5) o wpis w księdze wieczystej lub złożenie dokumentu do zbioru dokumentów - 240 zł;
- 6) o zniesienie współwłasności - stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości udziału współwłaściciela zastępowanego przez radcę prawnego, a w wypadku zgodnego wniosku uczestników - 50% tej stawki;
- 7) związanych z korzystaniem z rzeczy wspólnej lub z zarządaniem rzeczą wspólną - 480 zł;
- 8) o usunięcie niezgodności między treścią wpisu w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym - 50% stawki obliczonej na podstawie § 2 od wartości prawa dotkniętego niezgodnością.

§ 6. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu prawa spadkowego o:

- 1) o zabezpieczenie spadku, dokonanie spisu inwentarza, odrzucenie spadku, ogłoszenie testamentu i nakazanie jego złożenia, zarządu spadku nieobjętego i wyjawienie przedmiotów spadkowych - 120 zł;
- 2) o stwierdzenie nabycia spadku - 120 zł, a jeżeli przedmiotem postępowania jest również ważność testamentu - 720 zł;
- 3) o dział spadku - stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości udziału spadkowego uczestnika zastępowanego przez radcę prawnego, a w razie działu na zgodny wniosek uczestników postępowania - 50% tej stawki.

§ 7. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o:

- 1) opróżnienie lokalu mieszkalnego - 480 zł;
- 2) wydanie nieruchomości rolnej - 720 zł;
- 3) wydanie innej nieruchomości i opróżnienie lokalu użytkowego - stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości sześciomiesięcznego czynszu.

§ 8. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach:

- 1) o uchylenie uchwały organu spółdzielni - 360 zł;
- 2) o ochronę dóbr osobistych i ochronę praw autorskich - 1.080 zł;

2. Stawki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 2 i 18, nie obejmują opłat od roszczeń majątkowych dochodzonych łącznie.

§ 9. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa pracy o:

- 1) nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy - 360 zł;
- 2) wynagrodzenie za pracę lub odszkodowanie inne niż wymienione w pkt 4 - 75% stawki obliczonej na podstawie § 2 od wartości wynagrodzenia lub odszkodowania będącego przedmiotem sprawy;
- 3) inne roszczenia niemajątkowe - 120 zł;
- 4) ustalenie wypadku przy pracy, jeżeli nie jest połączone z dochodzeniem odszkodowania lub renty - 240 zł;
- 5) świadczenie odszkodowawcze należne z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej - 50% stawki obliczonej na podstawie § 2 od wartości odszkodowania będącego przedmiotem sprawy.

2. Stawki minimalne wynoszą 360 zł w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego.

§ 10. 1. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie sprawy w postępowaniu apelacyjnym:

- 1) przed sądem okręgowym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 120 zł;
- 2) przed sądem apelacyjnym - 75% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny - 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł.

2. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw w postępowaniu zażaleniowym:

- 1) przed sądem okręgowym - 25% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny - 50% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 120 zł;
- 2) przed sądem apelacyjnym lub przed Sądem Najwyższym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli w poprzedniej instancji sprawy nie prowadził ten sam radca prawny - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł.

3. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu prawa pracy przed sądem apelacyjnym 100% odpowiednich stawek, o których mowa w § 9.

4. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu kasacyjnym:

- 1) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 75% stawki minimalnej, a jeżeli w drugiej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny - 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 2) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej - 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam radca prawny - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 3) za udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam radca prawny, nie sporządzał i nie wniósł skargi kasacyjnej - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł.

5. Stawki minimalne w postępowaniu w sprawie stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wynoszą:

- 1) za sporządzenie i wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 75% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam radca prawny nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem - 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 2) za sporządzenie i wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia - 50% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam radca prawny nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 3) za udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam radca prawny nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem, nie sporządzał i nie wniósł skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 240 zł.

6. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym:

- 1) za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za stawiennictwo na rozprawie - 2.400 zł;
- 2) za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia tej skargi - 1.200 zł.

Rozdział 3

Stawki minimalne w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia

§ 11. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawie objętej:

- 1) dochodzeniem - 360 zł;
- 2) śledztwem - 600 zł;
- 3) czynnościami wyjaśniającymi w postępowaniu w sprawach o wykroczenia - 180 zł.

2. Stawki minimalne za obronę wynoszą:

- 1) przed sądem rejonowym w postępowaniu szczególnym - 720 zł;
- 2) przed sądem rejonowym w postępowaniu w sprawach o wykroczenia - 360 zł;
- 3) przed sądem rejonowym w postępowaniu zwyczajnym lub przed wojskowym sądem garnizonowym - 840 zł;
- 4) przed sądem okręgowym jako drugą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako drugą instancją - 840 zł;
- 5) przed sądem okręgowym jako pierwszą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako pierwszą instancją oraz przed sądem apelacyjnym - 1.200 zł;
- 6) przed Sądem Najwyższym - 1.200 zł.

3. Stawki minimalne wynoszą za sporządzenie i wniesienie kasacji:

- 1) w sprawie, w której w pierwszej instancji orzeczenie wydał sąd rejonowy lub wojskowy sąd garnizonowy - 720 zł;
- 2) w sprawie, w której w pierwszej instancji orzeczenie wydał sąd okręgowy lub wojskowy sąd okręgowy - 1.200 zł.

4. Stawki minimalne wynoszą:

- 1) za czynności w sprawie o wznowienie postępowania oraz w sprawie o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego - 720 zł;
- 2) za sporządzenie opinii o braku podstaw wniosku o wznowienie postępowania, za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia kasacji oraz braku podstaw do stwierdzenia nieważności orzeczenia w postępowaniu karnym - 720 zł;

3) za sporządzenie środka odwoławczego w wypadku, gdy sporządzający nie występuje przed sądem - 720 zł.

5. Stawki minimalne wynoszą za obronę w sprawach o wydanie wyroku łącznego - 240 zł.

6. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub ukaranie, aresztowanie lub zatrzymanie, w tym spraw wynikających z przepisów o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - 240 zł. Przepisu § 2 nie stosuje się.

7. Przepisy ust. 1-5 stosuje się odpowiednio do opłat za czynności w postępowaniu karnym i odpowiednio w postępowaniu w sprawach o wykroczenia pełnomocnika powoda cywilnego, pełnomocnika pokrzywdzonego, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego lub oskarżyciela prywatnego.

§ 12. 1. Stawki minimalne wynoszą za dokonanie określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego - 25% stawki minimalnej przewidzianej za obronę w sprawie, w której ta czynność ma być dokonana.

2. Stawki minimalne wynoszą za udział w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka zapobiegawczego - 50% stawki minimalnej.

3. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do opłat za dokonanie określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego przez pełnomocnika powoda cywilnego, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego lub oskarżyciela prywatnego.

4. W przypadkach określonych w ust. 1-3 suma opłat za obronę lub reprezentowanie jednej osoby przez tego samego radcę prawnego nie może przekroczyć stawki minimalnej.

§ 13. Stawki minimalne wynoszą za obronę przed sądem w postępowaniu wykonawczym:

- 1) w sprawie o odroczenie lub przerwę w wykonywaniu kary - 360 zł;
- 2) w sprawie o wykonanie warunkowo zawieszanej kary - 360 zł;
- 3) w sprawie o warunkowe przedterminowe zwolnienie lub odwołanie takiego zwolnienia - 240 zł;
- 4) za czynności związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności oraz wykonywaniem środków zabezpieczających - 240 zł;
- 5) za prowadzenie sprawy o zatarcie skazania lub ukarania - 240 zł;

- 6) za prowadzenie sprawy o ulaskawienie - 480 zł;
- 7) za pozostałe czynności w postępowaniu wykonawczym - 480 zł.

Rozdział 4

Stawki minimalne w innych sprawach

§ 14. 1. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed sądami administracyjnymi:

- 1) w pierwszej instancji:
  - a) w sprawie, której przedmiotem zaskarżenia jest należność pieniężna - stawkę obliczoną na podstawie § 2,
  - b) za sporządzenie skargi i udział w rozprawie w sprawie skargi na decyzję lub postanowienie Urzędu Patentowego - 1.200 zł,
  - c) w innej sprawie - 480 zł;
- 2) w drugiej instancji:
  - a) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz udział w rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym - 75% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli w drugiej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny - 100% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł,
  - b) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej albo za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej - 50% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli nie prowadził sprawy ten sam radca prawny w drugiej instancji - 75% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł,
  - c) za udział w rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym - 50% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam radca prawny, nie sporządził i nie wniósł kasacji - 75% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł,
  - d) w postępowaniu zażaleniowym - 240 zł.

2. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie - sądem ochrony konkurencji i konsumentów w sprawach:

- 1) z zakresu ochrony konkurencji - 1.440 zł;
- 2) o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone - 120 zł;
- 3) z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji lub transportu kolejowego - 1.440 zł.

3. Stawka minimalna wynosi za prowadzenie sprawy w postępowaniu ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym oraz do przeprowadzenia i zakończenia bez nieuzasadnionej zwłoki sprawy egzekucyjnej lub innej sprawy dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego - 240 zł.

Rozdział 5

Wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości

§ 15. 1. Podstawę zasądzania kosztów zastępstwa prawnego i kosztów radcy prawnego stanowią opłaty ustalane z uwzględnieniem stawek minimalnych określonych w rozdziałach 2-4.

2. W sprawach niewymagających przeprowadzenia rozprawy ustala się opłatę równą stawce minimalnej. W pozostałych sprawach ustala się opłatę w wysokości przewyższającej stawkę minimalną, która nie może przekroczyć sześciokrotności tej stawki, ani wartości przedmiotu sprawy, jeśli uzasadnia to niezbędny nakład pracy radcy prawnego, a w szczególności poświęcony czas na przygotowanie się do prowadzenia sprawy, liczba stawieniectw w sądzie, w tym na rozprawach i posiedzeniach, czynności podjęte w sprawie, wartość przedmiotu sprawy, wkład pracy radcy prawnego w przyczynienie się do wyjaśnienia okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, jak również do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia istotnych zagadnień prawnych budzących wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie, a także charakter i zawilość sprawy, a w szczególności tryb i czas prowadzenia sprawy, obszerność zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego lub biegłych sądowych, dowodu z zeznań świadków, dowodu z dokumentów, o znacznym stopniu skomplikowania i obszerności.

§ 16. Wniosek o zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego i kosztów radcy prawnego może zawierać oświadczenie o wysokości kosztów obciążających stronę z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego. W braku takiego oświadczenia, opłatę ustala się w wysokości odpowiadającej stawce minimalnej, chyba że okoliczności określone w § 15 ust. 2 zd. 2 przemawiają za innym jej ustaleniem.

§ 17. W sprawach, o których mowa w § 11-13, w których:

1) rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień, stawka minimalna ulega podwyższeniu za każdy następny dzień o 20%;

2) za obronę lub reprezentowanie w tym samym postępowaniu kilku osób pobiera się opłatę od każdej z tych osób.

§ 18. 1. W przypadkach szczególnie uzasadnionych, a zwłaszcza gdy przemawia za tym sytuacja materialna lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, radca prawny może ustalić opłatę niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 sąd, na wniosek radcy prawnego, zasądza koszty zastępstwa w wysokości ustalonej przez radcę prawnego.

§ 19. W razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, poczynając od następnej instancji.

§ 20. Wysokość stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju.

Rozdział 6

Przepisy przejściowe i końcowe

§ 21. Do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia stosuje się przepisy dotychczasowe do czasu zakończenia postępowania w danej instancji.

§ 22. Traci moc rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r. poz. 490 oraz z 2015 r. poz. 617 i 1078).

§ 23. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

UZASADNIENIE

Obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2013 r. poz. 490 oraz z 2015 r. poz. 617 i 1078) określa:

- 1) opłaty za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości,
- 2) stawki minimalne opłat za czynności radców prawnych,
- 3) szczegółowe zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Podstawę zasądzenia od strony przegrywającej na rzecz strony wygrywającej opłaty za czynności radcy prawnego stanowią stawki minimalne określone w treści rozporządzenia. Opłata ta nie może być wyższa niż sześciokrotna stawka minimalna ani przekraczać wartości przedmiotu sporu, które to ograniczenia nie obowiązują w zakresie opłat ustalanych w umowie z klientem. Opłaty za czynności radcowskie zasądzone przez sąd z tytułu zastępstwa prawnego mogą być zatem niższe od wynagrodzenia uzgodnionego w umowie z klientem. Opłaty te nie stanowią wynagrodzenia radcy prawnego, lecz ustaloną przez organ orzekający sumę pieniężną należną stronie wygrywającej od strony przegrywającej z tytułu zwrotu kosztów procesu.

Odmiennie przedstawia się natomiast kwestia wynagrodzenia radcy prawnego za prowadzenie sprawy z urzędu. W takim przypadku koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszone przez Skarb Państwa obejmują m.in. opłatę w wysokości nie wyższej niż 150% stawki minimalnej, a przepisy rozporządzenia stanowią podstawę określenia przez sąd wysokości opłaty, czyli wynagrodzenia za udzieloną pomoc prawną.

Projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych realizuje upoważnienie ustawowe zawarte w art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507 i 1064) i określa:

- 1) stawki minimalne za czynności radców prawnych,
- 2) wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości.

W projektowanym rozporządzeniu przyjęto odmienną systematykę aniżeli dotychczas obowiązująca. W pierwszej kolejności określone zostały stawki minimalne za czynności

radców prawnych (rozdziały 2 – 4), a następnie wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości (rozdział 5). Trzeba bowiem zauważyć, że opłaty, stanowiące podstawę zasądzenia kosztów zastępstwa prawnego i kosztów radcy prawnego, ustalane są z uwzględnieniem stawek minimalnych, a więc są pochodną tychże stawek.

Materia określona w upoważnieniu ustawowym zawartym w art. 22³ ust. 2 ustawy o radcach prawnych, odmiennie niż w obecnym stanie prawnym, będzie przedmiotem odrębnego rozporządzenia.

Ten sposób uregulowania omawianych kwestii ma na celu wyeliminowanie pojawiających się w praktyce wątpliwości interpretacyjnych dotyczących ustalenia wynagrodzenia za czynności radcy prawnego ustanowionego przez organ państwa do udzielenia pomocy prawnej z urzędu oraz opłaty za czynności radcy prawnego mającej stanowić podstawę do zasądzenia przez sąd na rzecz strony wygrywającej kosztów zastępstwa prawnego.

W projektowanym rozporządzeniu zaproponowano zmianę stawek minimalnych za czynności radców prawnych zwiększając je, co do zasady, o 100%. Koreluje to z uśrednioną wartością odnoszącą się do wzrostu minimalnego wynagrodzenia oraz wzrostu średniego wynagrodzenia, który nastąpił w okresie od wejścia w życie obowiązującego rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu do chwili obecnej. Współczynnik wzrostu średniego miesięcznego wynagrodzenia wyniósł bowiem 77,4%, natomiast wynagrodzenia minimalnego 119%. Propozycje poszczególnych stawek minimalnych uwzględniają rodzaj i zawartość spraw, których dotyczą, oraz niezbędny nakład pracy radcy prawnego przy prowadzeniu określonych kategorii spraw. Rozwiązanie to wychodzi także naprzeciw postulatom zgłaszanym przez Krajową Radę Radców Prawnych, mającym na celu dostosowanie opłat z tytułu zastępstwa prawnego do obecnych realiów ekonomicznych. Trzeba mieć na uwadze, że na przestrzeni obowiązywania dotychczasowych stawek minimalnych nastąpiła zmiana stosunków społeczno-gospodarczych w poszczególnych kategoriach spraw. W praktyce zauważalny jest przez to wzrost skomplikowania pod względem faktycznym i prawnym tychże spraw. Konieczne zatem stało się dokonanie ponownej analizy rodzaju i zawartości poszczególnych

spraw oraz ponowne oszacowanie wymaganego nakładu pracy ze strony radcy prawnego, co uzasadnia proponowane podwyższenie stawek minimalnych.

Istotnym celem nowego określenia stawek minimalnych za czynności radców prawnych jest również konieczność uwzględnienia słusznego interesu strony wygrywającej sprawę, a mianowicie zwrot poniesionych przez nią kosztów zastępstwa prawnego.

Zaprojektowane rozwiązania mają na celu ukształtowanie regulacji zawartych w rozporządzeniu w sposób umożliwiający uzyskanie przez stronę wygrywającą zwrotu poniesionych kosztów z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego od strony przegrywającej. Innymi słowy, projektowane rozwiązania mają umożliwić stronie wygrywającej uzyskanie od strony przegrywającej zwrotu kosztów poniesionych z tytułu zastępstwa procesowego w wysokości zbliżonej do wynagrodzenia radcy prawnego określonego w umowie o prowadzenie sprawy. Stosowne przepisy proceduralne zaliczają bowiem do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez radcę prawnego jego wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach¹. Z drugiej strony stwarzają mechanizmy miarkujące możliwość uzyskiwania zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w wysokości nieadekwatnej do rzeczywistego nakładu pracy pełnomocnika.

W niektórych kategoriach spraw zaproponowano jednak wzrost większy niż przyjęty jako podstawowy wskaźnik wzrostu stawek minimalnych o 100%. Stawki te przedstawiają się następująco.

- **§ 4 ust. 1 pkt 1 i 2 projektu - stawki minimalne w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego o rozwód (w przypadkach, gdy postępowanie jest połączone z orzekaniem przez sąd o winie rozkładu pożycia) oraz w sprawach o stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa.**

Podwyższenie stawki minimalnej w sprawach o rozwód w tych przypadkach, w których postępowanie połączone jest z orzekaniem przez sąd o winie w rozkładzie pożycia - nie według przyjętego jako podstawowy wskaźnika wzrostu stawek minimalnych (wskaźnika waloryzacji) 100%, a według wskaźnika 200%, tj. z kwoty dotychczasowej 360,00 zł, do kwoty 1.080,00 zł, nastąpiło w związku z koniecznością zróżnicowania stawek wynagrodzenia z jednej strony w sprawach o rozwód, w których dochodzi do orzekania o winie w rozkładzie pożycia oraz z drugiej strony

---

¹ Por. art. 98 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.).

wynagrodzenia w sprawach o rozwód, w których okoliczność ta nie podlega badaniu. Konieczność takiego zróżnicowania stawek wynika ze zróżnicowanego stopnia skomplikowania obu kategorii spraw oraz zróżnicowania niezbędnego nakładu pracy pełnomocnika związanego z ich prowadzeniem. Sprawy połączone z orzekaniem o winie są sprawami bardziej skomplikowanymi, wymagającymi zdecydowanie większego nakładu pracy przy ich prowadzeniu. Wynika to w szczególności z konieczności przeprowadzenia, nieraz bardzo obszernego, postępowania dowodowego, służącego wykazaniu, który z małżonków ponosi winę w rozkładzie pożycia. Postępowanie to prowadzone jest nadto nierzadko w atmosferze emocjonalnego konfliktu między stronami, co dodatkowo wpływa na stopień skomplikowania sprawy, w porównaniu do spraw, w których nie dochodzi do orzekania o winie. W sprawach, w których strony nie domagają się orzeczenia przez sąd o winie w rozkładzie pożycia, postępowanie z reguły przebiega bez szczególnie gwałtownego konfliktu między stronami, a niejednokrotnie wręcz zgodnie. Różnice w stopniu skomplikowania, w czasochłonności i w niezbędnym nakładzie pracy pełnomocnika w obu kategoriach spraw nie są różnicami drobnymi, marginalnymi. Sprawy połączone z orzekaniem o winie są znacznie bardziej skomplikowane i wiąże się z nimi zdecydowanie większy nakład pracy i czasu. Tak istotne zróżnicowanie obu kategorii spraw w zakresie stopnia skomplikowania i niezbędnego nakładu pracy wymagało odzwierciedlenia tego w wysokości stawek minimalnych wynagrodzenia z prowadzenie obu kategorii spraw. Adekwatnym do zachodzących różnic było określenie stawki minimalnej wynagrodzenia za prowadzenie spraw o rozwód w tych przypadkach, w których postępowanie nie jest połączone z orzekaniem przez sąd o winie w rozkładzie pożycia - w wysokości $\frac{2}{3}$ stawki minimalnej wynagrodzenia w sprawach o rozwód połączonych z orzekaniem o winie.

Wysokość stawki minimalnej wynagrodzenia w sprawach o unieważnienie małżeństwa, zwaloryzowano jedynie według podstawowego wskaźnika wzrostu stawek minimalnych określonych rozporządzeniem, tj. za pomocą wskaźnika 100%, z kwoty 360,00 zł do kwoty 720,00 zł.

Podniesienie stawki minimalnej wynagrodzenia w sprawach o stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa z kwoty 240,00 zł do kwoty 720,00 zł (zmiana o 200%) podyktowane było zamiarem zrównania stawki minimalnej wynagrodzenia w tej kategorii spraw ze stawką minimalną wynagrodzenia w sprawach o stwierdzenie

nieważności małżeństwa. Mając na uwadze przesłanki stwierdzenia nieważności małżeństwa określone w przepisach art. 10 § 2, art. 11 § 2, art. 12 § 2, art. 13 § 2, art. 14 § 2, art. 15 § 2, art. 15¹ § 1 i 2, art. 16 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, należy przyjąć, że sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz sprawy o stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa cechuje bardzo zbliżony stopień skomplikowania i niezbędny nakład pracy pełnomocnika związany z prowadzeniem tych spraw. Z wyjątkiem przypadków wskazanych w art. 15¹ § 1 i 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (które mogą okazać się nieco bardziej skomplikowane), w pozostałych przypadkach sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa cechuje nieskomplikowane i niezasochłonne postępowanie dowodowe oraz – co do zasady – brak skomplikowanych problemów prawnych. W rezultacie sprawy te nie przewyższają stopniem trudności, czy niezbędnym nakładem pracy spraw o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa. Spowodowało to konieczność zrównania stawki minimalnej wynagrodzenia w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa ze stawką przewidzianą dla spraw o unieważnienie małżeństwa.

- **§ 5 pkt 4 projektu - stawka minimalna za prowadzenie spraw z zakresu własności, innych praw rzeczowych i prawa o księgach wieczystych - o naruszenie posiadania.**

Stawka minimalna wynagrodzenia za prowadzenie spraw o naruszenie posiadania wzrosła nieznacznie więcej niż o przyjęty podstawowy wskaźnik waloryzacji (100%), tj. o 102,56 %. Ten wzrost stawki minimalnej podyktowany został dążeniem do określenia stawki w wysokości obejmującej pełne dziesiątki złotych (320,00 zł), w miejsce wynikającej z waloryzacji wskaźnikiem 100% kwoty 312,00 zł. Wszystkie pozostałe stawki minimalne określone w rozporządzeniu przewidziane zostały w wysokości obejmującej pełne dziesiątki złotych. Określenie w ten sposób stawki również w sprawach o naruszenie posiadania wynikało z dążności do zachowania jednolitości uregulowań rozporządzenia.

- **§ 8 ust. 1 pkt 2 projektu - stawki minimalne w sprawach o ochronę dóbr osobistych i ochronę praw autorskich.**

Stawki minimalne w sprawach o ochronę dóbr osobistych i ochronę praw autorskich podniesione zostały w oparciu o wskaźnik wzrostu 200%. Sprawy te dotyczą ochrony dóbr o istotnym znaczeniu dla podmiotów prawa, w szczególności zaś dla osób fizycznych. W przypadku dóbr osobistych przedmiotem ochrony są dobra

o podstawowym znaczeniu. Nie mniejsze znaczenie ma ochrona dóbr będących rezultatem twórczej, intelektualnej działalności człowieka. Waga dóbr chronionych w postępowaniach prowadzonych w ww. sprawach, determinuje znaczenie i wagę spraw, w których udzielana jest tym dobrom ochrona prawna. Sprawy te są sprawami o istotnym znaczeniu, a ich wagę docenił także ustawodawca przekazując ich rozpoznanie do właściwości sądów okręgowych (art. 17 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania cywilnego), przy czym naruszenie przepisów o właściwości prowadzi w tym wypadku do nieważności postępowania (art. 379 pkt 6 Kodeksu postępowania cywilnego). Okoliczność ta powinna zostać uwzględniona przy rozpatrywaniu adekwatnego dla spraw tej kategorii minimalnego wynagrodzenia, jako czynnik przemawiający za zwiększeniem jego wysokości. Waga sprawy, jej znaczenie dla mandanta, jest bowiem aprobowanym z punktu widzenia etyki zawodowej radców prawnych kryterium uwzględnianym przy określeniu wysokości wynagrodzenia. Dodatkowo sprawy te są sprawami o istotnym stopniu skomplikowania tak pod względem faktycznym, jak i prawnym, wymagającymi wiedzy specjalistycznej, w szczególności z zakresu prawa autorskiego, a ich rozstrzygnięcie uzależnione jest od nieostrych, ocennych przesłanek, co powoduje, że należyte reprezentowanie interesów mocodawcy wymaga od pełnomocnika, szczególnego wkładu inwencji, pomysłowości oraz szczególnego indywidualnego wkładu intelektualnego w prowadzenie sprawy. W rezultacie stawka minimalnego wynagrodzenia w tej kategorii spraw wymagała nie tylko jej waloryzacji, ale także podniesienia. Jednocześnie podniesienie stawki po jej zwaloryzowaniu (zwaloryzowaniu do kwoty 720,00 zł) o dodatkową kwotę niższą niż 360,00 zł nie spełniłoby wskazanego powyżej zadania. Określenie stawki minimalnego wynagrodzenia w ww. kategoriach spraw do kwoty 1.080,00 zł jest w pełni uzasadnione.

- **§ 8 ust. 1 pkt 12 projektu - stawki minimalne w sprawach zmiany w rejestrze.**

Przede wszystkim wskazać trzeba, że sprawy o zmiany w rejestrze obok spraw stosunkowo prostych, np. ujawnienia w rejestrze udzielenia prokury, ujawnienia zmiany składu osobowego członków zarządu spółki partnerskiej lub kapitałowej itp., obejmują także sprawy o znacznym stopniu skomplikowania, np. zmiana umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialności czy zmiana statutu spółki akcyjnej, w szczególności związana z podwyższeniem kapitału zakładowego. Zakres zmian umowy, czy statutu może być różny. Nie jest wykluczone, że zmiany będą gruntownie

przebudowywały ustrój spółki, a zakres spraw o zmianę w rejestrze w tego rodzaju przypadkach zbliżony będzie – pod względem stopnia trudności i nakładu pracy związanego z prowadzeniem sprawy – do spraw o wpis do rejestru. Podobnie rzecz przedstawia się z przypadkami podwyższenia kapitału zakładowego w spółkach kapitałowych, w których pojawić się mogą skomplikowane prawnie kwestie dotyczące np. wniesienia wkładów niepieniężnych na pokrycie podwyższonego kapitału zakładowego, czy emisji akcji. W rezultacie należy stwierdzić, że obok nieskomplikowanych spraw o zmiany w rejestrze, w praktyce występują także sprawy o zmiany w rejestrze o znacznym stopniu skomplikowania, których charakter i wymagany do ich prowadzenia nakład pracy pełnomocnika zbliżone są do spraw o wpis w rejestrze. Zaproponowana w sprawach o zmianę w rejestrze stawka minimalna w wysokości 50% stawki minimalnej w sprawie o wpis w rejestrze spółki lub spółdzielni (a przy tym w wysokości równej stawce minimalnej wynagrodzenia w sprawach o inny wpis) jest adekwatna do wskazanego stanu rzeczy. Dotyczy to zwłaszcza najdonioślejszych w praktyce życia gospodarczego przypadków mieszczących się w ww. kategorii spraw, tj. przypadków zmian w rejestrze odnoszących się do spółek handlowych. W przypadkach tych – jak wskazano powyżej – stopień skomplikowania spraw o zmiany w rejestrze może być w praktyce porównywalny ze stopniem skomplikowania spraw o wpis. Jednocześnie z uwagi na możliwość wystąpienia w praktyce postępowań o zmianę w rejestrze o różnym stopniu trudności – zasadne było swego rodzaju „wypośrodkowanie” stawki poprzez przyjęcie stawki w wysokości 1/2 stawki przewidzianej w sprawach o wpis spółki lub spółdzielni. Jednocześnie stawka uwzględnia charakter spraw o zmiany w rejestrze dokonywane przy wykorzystaniu wzorca uchwały udostępnionego w systemie teleinformatycznym, przewidując zmniejszenie w tych sprawach stawki minimalnej wynagrodzenia do 50% stawki o zmiany w rejestrze dokonywane bez wykorzystania ww. instrumentu.

- **§ 8 ust. 1 pkt 21-23 projektu - stawki minimalne w sprawach dotyczących spółek.** Proponuje się podwyższenie stawki minimalnej w sprawach o: uchylene uchwały wspólników bądź akcjonariuszy (1), stwierdzenie nieważności uchwały wspólników bądź akcjonariuszy (2), wyłączenie wspólnika (3) oraz w sprawach o rozwiązanie spółki kapitałowej (4) o 200%, tj. do stawki – 1.080 zł z obecnie obowiązującej stawki 360 zł. Zwiększenie w ww. sprawach stawek minimalnych w zakresie większym niż

wyłącznie waloryzacja w oparciu o podstawowy wskaźnik wzrostu stawek (100%), uzasadniona jest ich charakterem wynikającym ze stosunków gospodarczych, stopniem skomplikowania oraz niezbędnym nakładem pracy związanym z wykonywaniem zastępstwa procesowego w tych sprawach. Sprawy te są z reguły sprawami o znacznym stopniu skomplikowania. Dotyczą bowiem (nie rzadko skomplikowanych) stosunków gospodarczych, a ustalenie stanu faktycznego wymaga niejednokrotnie analizy wielu, często obszernych dokumentów, w tym dotyczących rozliczeń wynikających z obrotu gospodarczego. Ocena prawna tych spraw często wymaga łączenia wiedzy zarówno z zakresu prawa, jak i z zakresu księgowości i rachunkowości, a regulacje prawne odwołują się do elementów ocennych (np. ważne powody wyłączenia współnika lub ważne powody rozwiązania spółki), stąd ich stosowanie nie może być schematyczne, a wymaga wnikliwego, indywidualnego podejścia. Fakt, że sprawy, o których mowa powyżej, związane są ze stosunkami gospodarczymi i powstają na tle tych stosunków, powoduje, że z reguły interes majątkowy podlegający ochronie w tych postępowaniach jest znaczny, co również winno zostać uwzględnione przy określaniu minimalnej wysokości wynagrodzenia pełnomocników w tych sprawach. Waga sprawy, jej znaczenie dla mandanta, jest – jak wskazano powyżej – aprobowanym z punktu widzenia etyki zawodowej radców prawnych kryterium uwzględnianym przy określeniu wysokości wynagrodzenia.

- **§ 10 ust. 6 projektu - stawki minimalne w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym.**

Istotny wzrost stawek za wykonywanie czynności zastępstwa prawnego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym wynika z dostosowania wysokości tych stawek do charakteru i rangi spraw rozstrzyganych w tym postępowaniu oraz rangi organu orzekającego w tych sprawach. Sprawy rozstrzygane w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym są sprawami o szczególnym stopniu skomplikowania i sprawami wymagającymi szczególnie wysoko specjalistycznej usługi (także na tle innych postępowań objętych zakresem przedmiotowym projektowanego rozporządzenia). Z reguły sprawy objęte tymi postępowaniami są sprawami bezprecedensowymi – nie są to sprawy powtarzalne, standardowe – i stąd wymagają szczególnej inwencji własnej i indywidualnego wkładu intelektualnego pełnomocnika świadczącego pomoc prawną w tych sprawach. Są to sprawy szczególnie skomplikowane prawnie, wymagające bardzo dobrej

znajomości prawa konstytucyjnego i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, a więc materii nie na co dzień stosowanej w pracy pełnomocnika zawodowego. Przy tym nie ulega wątpliwości, że także ranga organu orzekającego oraz ranga spraw objętych tymi postępowaniami (wynik postępowania może mieć wpływ na obowiązywanie określonych norm w systemie prawnym, a więc na kształt tego systemu, a przez to na prawa i obowiązki podmiotów poddanych temu systemowi), a także wysoki profesjonalizm innych uczestników biorących udział w postępowaniu (w szczególności sędziów Trybunału, prokuratorów Prokuratury Generalnej, itd.) dodatkowo wymaga szczególnego profesjonalizmu, w tym szczególnego przygotowania oraz szczególnej staranności i pieczołowitości w sprawowaniu zastępstwa prawnego w tych sprawach, w szczególności niezwykle starannego przygotowania skargi konstytucyjnej lub innego pisma wszczynającego postępowanie przed Trybunałem, jak i późniejszych wystąpień, tak pisemnych, jak i ustnych. Pomoc prawną świadczoną w tych sprawach charakteryzuje w rezultacie szczególny stopień trudności i związana z tym konieczność szczególnego nakładu pracy, szczególnej wiedzy, szczególnego profesjonalizmu oraz szczególnej staranności ze strony pełnomocników świadczących zastępstwo prawne w tych sprawach. Obecna propozycja dostosowuje wysokość stawek minimalnych do tych wymogów, a także do rangi spraw i organu orzekającego w tych sprawach.

- **§ 14 ust. 2 pkt 2 i 3 projektu - stawki minimalne w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie - sądem ochrony konkurencji i konsumentów w sprawach z zakresu ochrony konkurencji oraz z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji lub transportu kolejowego.**

Stawki minimalne w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie - sądem ochrony konkurencji i konsumentów w sprawach z zakresu ochrony konkurencji oraz z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji lub transportu kolejowego zostały zwiększone istotnie ponad przyjęty wskaźnik waloryzacji. Uwzględniono realia rynkowe oraz kryteria dotyczące charakteru spraw i koniecznego nakładu pracy pełnomocnika. Sprawy te dotyczą skomplikowanych kwestii gospodarczych w newralgicznych, a przy tym skomplikowanych dziedzinach gospodarki, których reglamentacja prawna – stosownie do specjalistycznego i skomplikowanego charakteru normowanych stosunków – jest również skomplikowana. Regulacje prawne ww. dziedzin są zarówno obszerne, jak i skomplikowane, a dziedziny wiedzy

prawniczej obejmujące te unormowania należy określić jako wysoko specjalistyczne. Dodatkowo trzeba uwzględnić, że prawidłowe wykonywanie zastępstwa prawnego w ww. kategoriach spraw wymaga nie tylko wyżej wskazanej, wysoce specjalistycznej, wiedzy prawniczej, ale także wiedzy pozaprawnej – znajomości samych stosunków gospodarczych, na tle których wynikają sprawy, o których mowa powyżej. Okoliczności te powodują, że prawidłowe wykonywanie zastępstwa prawnego w sprawach ww. kategorii wymaga szczególnego i specjalistycznego przygotowania nie tylko w zakresie wiedzy prawniczej. Dodatkowo w przeważającej liczbie przypadków stronami postępowań w ww. kategoriach spraw są przedsiębiorcy. Są to niejednokrotnie wielcy przedsiębiorcy, o ogólnopolskim zasięgu działalności, lub których działalność obejmuje znaczną część rynku danych produktów lub usług, w tym przedsiębiorcy działający w szczególnie dochodowych sektorach gospodarki (energetyka, transport). Sprawy objęte ww. postępowaniami dotyczą zatem interesów, których wartość jest niejednokrotnie wysoka, a czasami wręcz olbrzymia. Waga chronionych w tych postępowaniach interesów i ich znaczenie dla stron mogą być zatem bardzo wysokie, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w wysokości stawki minimalnej wynagrodzenia za prowadzenie tych kategorii spraw.

Mając na uwadze powyższe dokonano podwyższenia stawki minimalnej w sprawach wskazanych na wstępie do wysokości określonej w projekcie, a zaproponowana stawka minimalnego wynagrodzenia nie jest nadmierna w stosunku do charakteru, stopnia skomplikowania tych spraw i wymagań, jakim sprostać musi pełnomocnik strony, aby należycie wykonywać zastępstwo prawne w tych sprawach.

Następnie wskazać trzeba, że wprowadzono w projekcie nową regulację (§ 3), zgodnie z którą w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu upominawczym, elektronicznym postępowaniu upominawczym, postępowaniu nakazowym oraz europejskim postępowaniu nakazowym stawki minimalne wynoszą 75% stawek obliczonych na podstawie § 2. W przypadku skutecznego wniesienia sprzeciwu lub zarzutów, opłatę ustala się na zasadach ogólnych.

Mechanizm zasądzania kosztów zastępstwa prawnego został określony w § 15. Podstawę zasądzania kosztów zastępstwa prawnego i kosztów radcy prawnego będą stanowiły opłaty ustalane z uwzględnieniem stawek minimalnych określonych w projektowanym rozporządzeniu (§ 15 ust. 1). Podstawową wysokością opłaty byłaby opłata

w stawce minimalnej i ona byłaby ustalana w sprawach niewymagających przeprowadzenia rozprawy. Natomiast w pozostałych sprawach opłata byłaby ustalana w wysokości przewyższającej stawkę minimalną, która nie będzie mogła przekroczyć sześciokrotności tej stawki, ani wartości przedmiotu sprawy, jeśli byłoby to uzasadnione niezbędnym nakładem pracy radcy prawnego, a w szczególności poświęconym czasem na przygotowanie się do prowadzenia sprawy, liczbą stawiennictw w sądzie, w tym na rozprawach i posiedzeniach, czynnościami podjętymi w sprawie, wartością przedmiotu sprawy, wkładem pracy radcy prawnego w przyczynienie się do wyjaśnienia okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, jak również do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia istotnych zagadnień prawnych budzących wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie, a także charakterem i zawilnością sprawy, a w szczególności trybem i czasem prowadzenia sprawy, obszernością zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności dopuszczeniem i przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłego lub biegłych sądowych, dowodu z zeznań świadków, dowodu z dokumentów, o znacznym stopniu skomplikowania i obszerności.

W § 16 projektu wprowadzono możliwość uzyskiwania przez sąd informacji na temat rzeczywistych kosztów zastępstwa prawnego. W braku oświadczenia o wysokości kosztów obciążających stronę z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego, opłatę ustala się w wysokości odpowiadającej stawce minimalnej, chyba że okoliczności określone w projektowanym § 15 ust. 2 zd. 2 przemawiają za innym jej ustaleniem.

W projektowanym § 17 przewidziano z kolei, że w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia, w których rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień, stawka minimalna ulega podwyższeniu za każdy następny dzień o 20%, zaś za obronę lub reprezentowanie w tym samym postępowaniu kilku osób pobiera się opłatę od każdej z tych osób.

W § 18 projektu uelastyczniono mechanizm orzekania o kosztach zastępstwa prawnego i określono, iż w przypadkach szczególnie uzasadnionych, a zwłaszcza gdy przemawia za tym sytuacja materialna lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, radca prawny może ustalić opłatę niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości. Trzeba bowiem podkreślić, że opłatę z tytułu zastępstwa prawnego określa umowa z klientem, stąd radca prawny może ją ustalić poniżej stawki minimalnej.

W razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, poczynając od następnej instancji (§ 19 projektu).

Wysokość stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych w projektowanym rozporządzeniu ustala się, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju (§ 20 projektu).

Zgodnie z § 21 projektowanego rozporządzenia do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia zastosowanie znajdą przepisy dotychczasowe, przy czym będzie to miało miejsce jedynie do czasu zakończenia postępowania w danej instancji.

Przewiduje się, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2016 r.

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Zgodnie z wymogiem art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia został zamieszczony na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

W celu spełnienia wymogów, o których mowa w § 33 ust. 2 uchwały Nr 190 Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. poz. 979), projekt rozporządzenia został skierowany do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Opracowano pod względem

prawnym, legislacyjnym i redakcyjnym

ZASTĘPCA DYREKTORA
Departamentu Legislacyjnego

Wojciech Ulitko

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes the need for transparency and accountability in financial reporting.

2. The second part of the document outlines the various methods and techniques used to collect and analyze data. It includes a detailed description of the experimental procedures and the statistical tools employed.

3. The third part of the document presents the results of the study, showing the trends and patterns observed in the data. It includes several tables and graphs to illustrate the findings.

4. The fourth part of the document discusses the implications of the results and provides recommendations for future research. It highlights the areas where further investigation is needed and suggests potential directions for study.

<p>Nazwa projektu</p> <p>Projekty Rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości:</p> <p>1) w sprawie opłat za czynności adwokackie;</p> <p>2) w sprawie opłat za czynności radców prawnych.</p> <p>Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące</p> <p>Ministerstwo Sprawiedliwości</p> <p>Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu</p> <p>Podsekretarz Stanu – Monika Zbrojewska</p> <p>Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu</p> <p>Joanna Hablewska, gł. specjalista ds. legislacji, Joanna.Hablewska@ms.gov.pl</p>	<p>Data sporządzenia</p> <p>19 sierpnia 2015 r.</p> <p>Źródło:</p> <p>inicjatywa własna MS</p> <p>Nr w wykazie prac</p> <p>203, 205</p>
---	--

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Procedura cywilna ustanawia zasadę, że stronie wygrywającej proces należy się od strony przegrywającej zwrot kosztów – także usług pełnomocnika prowadzącego sprawę – tzw. zwrot kosztów zastępstwa procesowego. Także w postępowaniu karnym sąd może zasądzić koszty zastępstwa procesowego na rzecz strony.

O ile jednak ustawy samorządowe (adwokacka i radcowska) przewidują, że wysokość opłat jest ustalana w umowie z klientem (stawki rynkowe), to zwrot kosztów zastępstwa procesowego następuje na podstawie odpowiednich stawek minimalnych, ustalonych w rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości (nie może przekroczyć sześciokrotności stawki minimalnej ani wartości przedmiotu sporu).

W obecnym stanie prawnym, stawki te są równe stawkom za prowadzenie spraw „z urzędu” - w większości ustalonym w 2002 r. Fakt, że stawki te nie odpowiadają realiom rynkowym prowadzi do sytuacji, w której **strona, której przysługuje zwrot kosztów zastępstwa procesowego otrzymuje zwrot jedynie części faktycznie poniesionych wydatków na usługi adwokata lub radcy prawnego.**

Dostępność badań pozwalających ustalić rzeczywiste ceny usług prawnych jest bardzo niska, z uwagi na ochronę tajemnic handlowych (ilustruje to fakt, że spośród 274 kancelarii biorących udział w Rankingu Kancelarii Prawniczych „Rzeczpospolitej” stawki za godzinę pracy prawnika podało tylko 55¹ - wahały się one od 100 do 1 500 zł). Ponadto, dane z najbardziej renomowanych kancelarii są z oczywistych względów niereprezentatywne. Za najbardziej kompleksowe należy uznać badanie zrealizowane przez Gazetę Prawną w wybranych kategoriach spraw w 30 miastach Polski, jednak fakt, że dane pochodzą sprzed niemal dekady ogranicza ich użyteczność². Można jedynie postawić ogólne wnioski, że stawki rynkowe są silnie zróżnicowane regionalnie i znacznie wyższe niż obecne stawki minimalne (np. obecna stawka minimalna za sprawę o rozwód wynosi 360 zł, podczas gdy w 2006 stawki rynkowe wg. GP wynosiły od 500 do 10 000 zł. Wg „Rzeczpospolitej”, w 2013 r. koszt sprawy o rozwód bez orzekania o winie wynosił w Białymstoku ok. 1 500-2 000 zł, zaś w Warszawie nawet 10 000 zł.³).

Dostosowanie stawek do realiów rynkowych stanowi od wielu lat postulat samorządów zawodowych.

Z uwagi na fakt, że wprowadzane stawki dotyczące adwokatów i radców prawnych, są identyczne – zdecydowano się analizować skutki zmian obu rozporządzeń w jednej OSR.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Wydanie przedmiotowych rozporządzeń (obecnie opłaty za czynności adwokatów/radców prawnych oraz koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielanej z urzędu, ponoszone przez Skarb Państwa są regulowane tymi samymi rozporządzeniami; w proponowanym stanie prawnym opłaty za prowadzenie spraw „z urzędu” staną się materiałą odrębnych rozporządzeń) wprowadzających nowe stawki minimalne, w oparciu o które przyznawane będą koszty zastępstwa procesowego. **Co do zasady nowe stawki będą o 100 % wyższe niż obecnie.** Koreluje to z uśrednioną wartością odnoszącą się do wzrostu minimalnego wynagrodzenia oraz wzrostu średniego wynagrodzenia od 2002 r. – odpowiednio 119% i 77,4%.

W niektórych kategoriach spraw wzrost będzie jednak większy – z uwagi na wzrost skomplikowania pod względem faktycznym i prawnym pewnych kategorii spraw:

Sprawy:	Stawka obecna [zł]	Stawka proponowana [zł]
z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego o rozwód (w	360	1080

¹ Trudny rynek dla prawników, "Rz" 5 V 2014

² Ile za pomoc adwokata, „GP” 27 IX 2006

³ Stawki kancelarii zależą od regionów, „RZ” 6 V 2013

przypadkach, gdy postępowanie jest połączone z orzekaniem przez sąd o winie rozkładu pożycia) oraz w sprawach stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa		
z zakresu własności, innych praw rzeczowych i prawa o księgach wieczystych - o naruszenie posiadania	156	320
o ochronę dóbr osobistych i ochronę praw autorskich	360	1080
o zmiany w rejestrze	360	1 200 (przy wykorzystaniu wzorca uchwały udostępnionego w systemie teleinformatycznym – 600)
dotyczące spółek	360	1080
w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym	sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz stawiennictwo na rozprawie: 240 sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia tej skargi: 120	sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz stawiennictwo na rozprawie: 2 400 sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia tej skargi: 1 200
w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie - sądem ochrony konkurencji i konsumentów w sprawach z zakresu ochrony konkurencji oraz z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji lub transportu kolejowego	360	1440

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Ze względu na szczegółowość projektowanych zmian odstąpiono od analizy prawnoporównawczej.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
strony, którym przysługuje zwrot kosztów zastępstwa procesowego	b.d.		Zmniejszenie różnicy pomiędzy kosztami faktycznie poniesionymi (na zasadach rynkowych) a zwrotem kosztów zastępstwa procesowego.
Strony od których zasądzany jest zwrot kosztów zastępstwa procesowego	b.d.		Konieczność zapłacenia wyższej kwoty z tytułu kosztów zastępstwa procesowego stronie przeciwnej.
Pełnomocnicy i obrońcy	13 979 adwokatów i 29 082 radców prawnych	Dane MS za 06. 2015 r.	W przypadku pozostawienia stawek rynkowych na dotychczasowym poziomie – brak oddziaływania. Możliwa także sytuacja wzrostu stawek rynkowych tak, że sytuacja klienta nie ulega zmianie a korzyści z wyższych kosztów zastępstwa procesowego trafiają do pełnomocnika (obrońcy).

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Projekty zostały przekazane do zaopiniowania Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz Krajowej Radzie Radców Prawnych. Naczelna Rada Adwokacka wyraziła opinię pozytywną. Krajowa Rada Radców Prawnych przedstawiła opinię, w której zgłosiła uwagi i sugestie do rozwiązań zaproponowanych w projekcie.

W ramach opiniowania projekty zostaną również przekazane Krajowej Radzie Sądownictwa, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prezesowi Trybunału Konstytucyjnego, Prokuratorowi Generalnemu oraz prezesom sądów apelacyjnych.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny bieżące.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)	
Dochody ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													
Wydatki ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													
Saldo ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													
Źródła finansowania	Projektowane zmiany mogą mieć wpływ na sektor finansów publicznych, w sytuacjach gdy to Skarb Państwa będzie stroną, od której zasądzane będą koszty zastępstwa procesowego (kwoty zasądzane w proponowanym stanie prawnym będą dwa razy wyższe niż w obecnym). Z powodu braku danych o takich sytuacjach w obecnym stanie prawnym, nie jest jednak możliwe wskazanie konkretnych kwot.												
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń													

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki							
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)	
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny bieżące.)									
	(dodaj/usuń)								
W ujęciu niepieniężnym									
	(dodaj/usuń)								
Niemierzalne	Należy oczekiwać korzystnego wpływu proponowanych rozwiązań na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, dzięki obniżeniu rzeczywistych kosztów dochodzenia praw przed sądami powszechnymi. Regulacja zmniejszy lukę pomiędzy kosztami usług prawnych ponoszonych przez wygrywających proces (rynkowe) a zwrotem kosztów zastępstwa procesowego zasądzanym od przegranego. Nie jest możliwe wiarygodne oszacowanie skutków w ujęciu pieniężnym – ze względu na brak danych o liczbie, rodzajach oraz wartościach przedmiotu sprawy w sprawach w których								

		zasądzone są zwroty kosztów zastępstwa procesowego. Przy założeniu, że stawki rynkowe za usługi prawnicze pozostaną na dotychczasowym poziomie – brak oddziaływania na pełnomocników (obrońców). Możliwa także sytuacja wzrostu stawek rynkowych tak, że sytuacja klienta nie ulega zmianie a korzyści z wyższych kosztów zastępstwa procesowego trafiają do pełnomocnika (obrońcy).
--	--	---

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	
--	--

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☒ nie dotyczy	
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☐ zmniejszenie liczby procedur ☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronizacji.	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy

Komentarz:

9. Wpływ na rynek pracy

Proponowane zmiany nie wpłyną na rynek pracy.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ inne:	☐ demografia ☐ mienie państwowe	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
--	--	---

Omówienie wpływu	Proponowane zmiany nie wpłyną na analizowane obszary.
------------------	---

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Z dniem wejścia w życie projektowanych przepisów

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Ewaluacja winna objąć ocenę, czy w konsekwencji projektowanej regulacji doszło do zmian stawek rynkowych usług prawników, a co zatem idzie do kogo – stron czy pełnomocników (obrońców) – trafiły korzyści z tytułu wyższych zwrotów kosztów zastępstwa procesowego.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)